

RIKSDAGENS

FÖRVALTNINGSSTYRELSE

1973-11-08

Dnr 296-B.4/73

*Till riksdagen***Förslag till vissa ändringar i ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter**

Riksdagens förvaltningsstyrelse lägger härmed fram förslag till vissa ändringar i ersättningsstadgan (SFS 1971:1197) för riksdagens ledamöter och får i anslutning härtill anföra följande.

Inledning

Efter förslag av förvaltningsstyrelsen (framställning 1971:21) antog riksdagen hösten 1971 en ny ersättningsstadga (1971:1197) för riksdagens ledamöter.

Konstitutionsutskottet anförde i sitt betänkande (KU 1971:75) med anledning av förvaltningsstyrelsens förslag jämte motioner att vissa i betänkandet berörda ersättningsfrågor borde ägnas fortsatt uppmärksamhet och närmare övervägas av förvaltningsstyrelsen. Utskottets betänkande godkändes av riksdagen (rskr 1971:335).

Förvaltningsstyrelsen beslöt den 16 maj 1973 att den genom utskottets betänkande aktualiserade översynen av vissa bestämmelser i ersättningsstadgan skulle ske med sikte på att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas riksdagen under höstsessionen 1973. Arbetet har bedrivits genom en inom styrelsen tillsatt kommitté med tillgång till särskild expertis.¹

I detta sammanhang har styrelsen även övervägt vissa ersättningsfrågor som aktualiserats av de beslut som riksdagen fattat om införande av ersättare för riksdagsledamöterna. Avsikten är att detta ersättningsystem, sedan erforderliga ändringar i gällande grundlag slutligt antagits av riksdagen, skall kunna tillämpas redan i början av 1974 (se nedan s. 15 ff).

Förvaltningsstyrelsens överväganden och förslag redovisas punkt för punkt i det nedanstående. De härav föranledda förslagen till ändringar i ersättningsstadgan redovisas i *bilaga 1* till denna skrivelse.

1. Arvode till riksdagens ledamöter

Enligt 3 § ersättningsstadgan utgår fr. o. m. den 1 januari 1972 till riksdagsledamot arvode "med belopp för månad som motsvarar två

¹ Herrar Erik Adamsson (ordförande) och Ola Ullsten, fru Astrid Kristensson samt herrar Gillis Augustsson och Einar Larsson i Borby. Experter har varit förvaltningsdirektören Eric Lindström och byrådirektören vid förvaltningskontoret Gregor Engzell och sekreterare föredraganden hos konstitutionsutskottet Hans Waldenström.

tredjedelar av lönen till statstjänsteman i löneklass I på löneplan C". Arvodet utgör för närvarande 55 596 kronor per år. Från arvodet, som anses som inkomst av anställning, skall enligt 6 § avdrag göras med två tredjedelar fr. o. m. den sextonde dagen av ledighet som ledamot beviljas av annat skäl än offentligt uppdrag. Som offentligt uppdrag betraktas både uppdrag som getts av riksdagen och uppdrag som getts av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande (se KU 1962:20 s. 9). Uppdraget kan även avse förrättning utomlands, t. ex. att vara delegat i FN eller i Europarådets rådgivande församling eller vid interparlamentariskt möte.

Beträffande bakgrunden till den nuvarande arvodeskonstruktionen kan antecknas följande. Då arvodet 1971 fick den utformning som angetts i det föregående avsågs ej någon direkt ändring i sak utan endast en sådan förenkling av systemet att arvodet i fortsättningen skulle regleras automatiskt efter förändringar av lönen i löneklass C I utan särskilda beslut av förvaltningsstyrelsen. En sådan automatik i beräkningarna ansågs böra medföra betydande praktiska fördelar (se KU 1971:75 s. 5).

Vid behandlingen av vissa motioner vid 1966 års riksdag uttalade konstitutionsutskottet (KU 1966:42 s. 12) att "enligt ställningstagandena 1959 och 1962 bör arvodet nu motsvara ungefär två tredjedelar av lönen i löneklass C I". Av betänkandet, som godkändes av riksdagen, framgår att utskottet i princip anslöt sig till de synpunkter som närmare utvecklats i motionerna och att utskottet ansåg att goda skäl talade för en allmän omprövning av ersättningen till riksdagens ledamöter. De skäl härför som särskilt angavs var vissa lönegradsuppflyttningar för statstjänstemännen efter 1962, ökningen av riksdagens arbetsbörda under senare år och utvecklingen på den kommunala sidan mot allt fler heltidsengagerade förtroendemän, vilken framhölls vara av betydelse för riksdagen bl. a. genom dess inverkan på rekryteringen. Mot en allmän omprövning av ersättningen till riksdagsledamöterna talade emellertid enligt utskottet det förhållandet att riksdagen och dess arbete var föremål för reformsträvanden, dels genom den då nyligen tillsatta grundlagberedningen och dels genom den sedan början av 1965 arbetande riksdagens organisationsutredning. Med hänsyn till det sålunda då pågående reformarbetet förklarade utskottet sig inte berett att föreslå några mera djupgående ändringar i ersättningsreglerna utan förordade endast sådana ändringar att arvodet inte undergick en sänkning relativt sett. Den senaste höjningen av arvodet, beslutad retroaktivt fr. o. m. den 1 januari 1966, motiverades sålunda inte av vare sig den då konstaterade ökningen av riksdagsarbetet eller utvecklingen på den kommunala sidan (se KU 1966:42 s. 12–15).

Det bör vidare beaktas att även 1962 års beslut om höjning av riksdagsmannaarvodet endast innebar en anpassning till löneutvecklingen för vissa grupper av statstjänstemän (se KU 1962:20 s. 3). Till grund för det nuvarande arvodesystemet ligger sålunda i själva verket 1957 års riksdagsarvodesutredning och 1959 års riksdagsbeslut i ärendet (se KU

1959:18). I sistnämnda betänkande, som mot bakgrunden av det anförda fortfarande synes vara av viss principiell betydelse, anförde utskottet bl. a. följande (KU 1959:18 s. 5–7):

Riksdagen är numera regelmässigt årligen samlad till två sessioner om sammanlagt cirka 200 dagar. Under den tid session pågår är riksdagsledamöterna i allmänhet sysselsatta med sammanträden i riksdagen under fyra dagar i veckan, dock att alla vardagar ofta tages i bruk under slutet av sessionerna. Men den tid, som åtgår till sammanträden, är icke avgörande för bedömningen av riksdagsledamotens arbetsbörda. Ett betydande arbete måste ledamoten ägna åt att sätta sig in i de olika frågorna genom att taga del av riksdagstryck och annat material. Den kontakt med hembygden och det intresse för dess problem, som är naturligt för en riksdagsman, tar också tid i anspråk. Riksdagsarbetet är vidare till sin art sådant, att det splittrar annan verksamhet. Även mellan sessionerna är det därför understundom svårt för riksdagsmän att utöva yrkesverksamhet. Den utredning de sakkunniga företagit styrker också, att icke så få riksdagsmän varit tvungna lämna sitt yrke och nästan helt blivit ekonomiskt beroende av sitt riksdagsmannaupdrag. Detta gör att riksdagsmannaarvodet bör sättas till ett sådant belopp, att det ger en med hänsyn till uppdragets natur rimlig bärning för den som saknar andra inkomster. Ingen bör av ekonomiska skäl behöva avstå från att bli riksdagsman. Riksdagsmannaskapets karaktär av förtroendeuppdrag medför dock, att arvodet icke bör sättas så högt att det ter sig direkt ekonomiskt lockande. Utifrån dessa utgångspunkter anser utskottet det av de sakkunniga föreslagna arvodesbeloppet, 24 000 kronor för år, som skäligt. Detta är även, som de sakkunnigas utredning visar, internationellt sett jämförelsevis lågt.

Fullgörande av riksdagsmannaupdraget måste anses gå före utövande av riksdagsmannens yrke. Att differentiera arvodet med hänsyn till hans inkomst från annat håll bör därför icke komma i fråga. Alla riksdagsmän bör sålunda erhålla lika högt arvode och löneavdrag i förekommande fall verkställas i den tjänst riksdagsmannen har vid sidan av riksdagsmannaupdraget. Vad angår statstjänstemän anser sig emellertid utskottet – med hänvisning till vad ovan anförts om riksdagsmannaupdragets nuvarande omfattning – böra understryka vikten av att dessa i erforderlig utsträckning erhåller ledighet från sina tjänster, Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsmyndighet obetaget att för riksdagstiden å sin sida föreskriva tjänstledighet, där sådan finnes nödig eller lämplig för förvaltningens ostörda fortgång. – Vad som sagts om de statsanställda gäller ej utan vidare de av statsrådets ledamöter, som är riksdagsmän. Riksdagsarbetet ingår nämligen som ett naturligt led i deras arbete som statsråd. Statsrådslönen borde därför, som de sakkunniga framhållit, vara så avvägd, att den ger full kompensation för hela det arbete ett statsråd utför.

Mot bakgrund av vad ovan sagts om att arvodet bör motsvara en med hänsyn till uppdragets karaktär rimlig inkomst är det naturligt, att förändringar i den allmänna lönenivån bör få återverkningar även på riksdagsmannaarvodet. Att vid varje förändring i denna göra lagändringar ter sig onödigt omständligt. Med hänsyn till riksdagsmannaupdragets natur är det emellertid mindre lämpligt att genom någon form av automatik anknyta arvodet till en viss grupp löntagare. I första hand bör dock jämförelse göras med statstjänstemän i motsvarande inkomstläge. Utskottet förordar därför, att kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän gives befogenhet att besluta om det tillägg eller avdrag å arvodet, som betingas av förskjutningar i det allmänna löneläget. Före sitt beslut i

fråga som här avses bör kanslideputerade och talmännen på lämpligt sätt höra representanter för arbetsmarknadens parter, vilkas mening torde antecknas i kanslideputerades protokoll. Härigenom vinnes, att utanför riksdagen stående personer får möjlighet att yttra sig i fråga om ändring av arvodets storlek. Med vad sålunda anförts torde yrkandet i motionen B 11:261 vid föregående års senare riksdag få anses besvarat.

Det av utskottet framlagda förslaget bygger givetvis på de förutsättningar som nu är för handen. Skulle en framtida revision av riksdagens organisation eller arbetsformer medföra väsentliga förändringar bör en omprövning ske av riksdagsmannaarvodets storlek.

Såsom framgår av den ovan lämnade redovisningen har frågan om höjning av riksdagsmannaarvodet, främst till följd av den ökade arbetsbördan i riksdagen, aktualiserats vid ett flertal tillfällen under det senaste decenniet, men med hänsyn främst till olika pågående utredningar inte föranlett några principiella ändringar i 1959 års beslut. De höjningar av arvodet som skett efter 1959 har sålunda i princip tagit sikte endast på att arvodets relativa nivå (i förhållande till vissa grupper av statstjänstemän) inte skulle sänkas. Någon uppjustering med anledning av den ökade arbetsbördan har däremot inte skett under den aktuella tidsperioden. Av särskilt intresse för den nu aktuella bedömningen av ledamöternas arvodesfråga torde sålunda vara att konstatera hur arbetsbördan förändrats under de sista tio åren av tvåkammarriksdagen och vilka erfarenheter som härvidlag vunnits beträffande riksdagsarbetet under de tre första åren av den nya enkammarriksdagen.

Självfallet kan vid en dylik bedömning olika mätmetoder komma till användning. I grundlagberedningens förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning (SOU 1972:15) har till belysning av utvecklingen av riksdagens arbetsuppgifter redovisats åtskilliga statistiska uppgifter rörande antalet propositioner och spridningen i propositionsavlämnandet, antalet väckta motioner, antalet utskottsbetänkanden samt antalet framställda och besvarade interpellationer och enkla frågor (SOU 1972:15 bil. 5–9). I detta sammanhang har grundlagberedningen även redovisat det totala antalet plenitimmer, tiden för kvällsplena och antalet från vår- till höstsession uppskjutna ärenden (SOU 1972:15, bil. 10–13). Grundlagberedningens statistik, kompletterad med motsvarande uppgifter rörande arbetet i 1972 års riksdag och under vårsessionen 1973, återfinns i *bilaga 2* till förevarande skrivelse. Detta material belyser såväl den starkt ökade omfattningen av riksdagens arbetsuppgifter som den alltmer tidskrävande behandlingen av riksdagsärendena. Förvaltningsstyrelsen får med hänvisning till detta material även framhålla följande.

Enligt grundlagberedningens statistik höll sig under senare hälften av 1950-talet och fram till 1961 antalet plenitimmer i första kammaren relativt stadigt något över 200 och i andra kammaren (med större variationer) mellan knappt 300 och inemot 350. Under de senaste åren av 1960-talet ökade antalet plenitimmer till runt 300 i första kammaren och avsevärt över 400 i andra kammaren, vilket innebär en ökning under denna tidsperiod med i runt tal nära 50 %. Under enkammarriksdagens första år (1971) var antalet plenitimmer drygt 600 och 1972 uppgick

antalet till nästan 650. Under vårsessionen 1973 har antalet plenitimmer fortsatt att öka mycket kraftigt och för denna tid uppgått till nära 450, vilket är cirka 10 % högre än under enkammarriksdagens två första år. För innevarande år kan antalet plenitimmer beräknas närma sig 700, dvs. ungefär dubbelt så många som i andra kammaren och drygt tre gånger så många som i första kammaren på den tiden arvodesreglerna fick sin ännu gällande principiella utformning (1959).

Betydelse i sammanhanget har även vissa andra förhållanden. Utskottet håller numera i allt större utsträckning sammanträden också under icke sessionstid. En viktig orsak härtill är talmanskonferensens rekommendationer att utskottet i ökad utsträckning skall arbeta under sommaruppehållet, så att ett större antal betänkanden kan bordläggas och behandlas i kammaren redan vid höstsessionens början. Vidare bör beaktas den ökade tid som enligt uppgifter bl. a. från partikanslierna går åt för ledamöternas arbete inom partigrupperna i riksdagen. Vid bedömningen av riksdagsledamöternas arbetsbörda bör också observeras att många ärenden blivit alltmer omfattande och komplicerade och att den erforderliga tidsåtgången för en noggrann bedömning och behandling av dessa ärenden blivit synnerligen stor.

Mot bakgrunden av det ovan anförda framstår i och för sig en genomgripande omprövning och höjning av ersättningen till riksdagens ledamöter som i hög grad motiverad. Med hänsyn till den utredning som riksdagen på förslag av konstitutionsutskottet (se KU 1973:26 s. 74–76) nyligen beslutat tillsätta med uppgift att göra en allmän översyn av riksdagens arbetsformer är förvaltningsstyrelsen dock ej beredd att nu förorda en dylik genomgripande omprövning av riksdagsmannaarvodena. I den nya utredningens direktiv har särskilt understrukits betydelsen av att riksdagsledamöterna bereds rimliga möjligheter att verka även utanför riksdagshuset och därmed bevara kontakterna med sina hemorter och med samhällslivet i övrigt. Bland de frågor som torde komma att särskilt övervägas märks frågor som hänger samman med årsrytmen i riksdagsarbetet — exempelvis genom omfördelning av ärenden mellan sessionerna och arbetsfria perioder under pågående riksmöte — och också rörande veckorytmen i arbetet. Förslag från denna utredning kan sålunda komma att på olika sätt påverka helhetsbedömningen av riksdagsledamöternas ersättningsfrågor.

Den av förvaltningsstyrelsen tillsatta kommittén för översyn av vissa bestämmelser i ersättningsstadgan har för sin del föreslagit att — i avbidan på resultaten av den nyssnämnda av riksdagen beslutade utredningen — arvodet till riksdagsledamöterna beräknas för en arbetstid i riksdagen (inberäknat semester) omfattande tio i stället för åtta månader om året. Ökningen av arbetsbördan bör enligt styrelsens mening få konsekvenser på arvodessättningen. Förvaltningsstyrelsen är emellertid inte beredd att nu ta ställning till det framlagda förslaget. I stället förordar styrelsen att frågan närmare övervägs av ett opartiskt organ bestående av personer utanför riksdagen men med god insikt i riksdagens arbetsförhållanden. Först sedan ett sådant organ granskat det av kommittén framlagda

förslaget bör riksdagen, enligt styrelsens mening, ta ställning härtill.

Förvaltningsstyrelsen får i detta sammanhang slutligen understryka vad som tidigare anförts om att fullgörande av riksdagsmannauppgdraget måste anses gå före utövande av riksdagsmannens yrke. Någon differentiering av arvodet med hänsyn till vederbörandes inkomst har därför ansetts inte böra komma i fråga. Löneavdrag får sålunda i förekommande fall verkställas i den tjänst ledamoten har vid sidan av riksdagsmannauppgdraget (se t. ex. KU 1959:18 s. 6). Styrelsen finner sålunda – med hänvisning till tidigare uttalanden i saken och med beaktande av den ökade tid som riksdagsarbetet kräver – det angeläget att en översyn av gällande avdragsregler sker i syfte att anpassa dessa till den aktuella värderingen av riksdagsmannauppgdraget som en heltidssyssla under större delen av året. Den av förvaltningsstyrelsen förordade översynen bör dock ej ske i riksdagen utan efter sedvanliga förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

2. Vissa särskilda arvoden

Särskilda arvoden som jämlikt ersättningsstadgan för närvarande utgår till vissa av riksdagens ledamöter är dels det speciella arvodet till talmannen, dels det sammanträdesarvode som i vissa fall utgår till ledamot och suppleant i utrikesnämnden och riksdagens lönelegation. Bestämmelserna innebär att *talmannen* utöver det vanliga riksdagsmannaarvodet erhåller "ett så stort belopp, att de sammanlagda arvodesförmånerna motsvarar lönen till statsråd". Talmannens totala årsarvode uppgår därigenom för närvarande till 115 620 kronor, dvs. motsvarande löneklass 6 på löneplan C (3 § ersättningsstadgan). Till *ledamot och suppleant i utrikesnämnden och riksdagens lönelegation* utgår särskilt arvode med 200 kronor för varje sammanträde som bevistas under tid då session ej pågår (4 § ersättningsstadgan).

Förvaltningsstyrelsen finner i detta sammanhang ej tillräcklig anledning föreligga att föreslå några ändringar rörande dessa särskilda arvoden.

Vid 1971 års riksdagsbehandling av ersättningsfrågorna framhöll konstitutionsutskottet (KU 1971:75 s. 6) att även andra uppdrag, t. ex. att vara *vice talman*, kan innebära vissa representationsförpliktelser och merarbete i förhållande till vad som normalt ankommer på en ledamot. Motsvarande synpunkter anfördes rörande *ordförande och vice ordförande i utskott*. Utskottet ansåg därför att det kunde ifrågasättas om inte också dylika uppdrag borde särskilt arvoderas. Denna fråga var enligt utskottets mening värd att närmare övervägas och utskottet förutsatte att förvaltningsstyrelsen vid sitt fortsatta arbete med ersättningsfrågorna skulle ägna den uppmärksamhet och – om så fanns påkallat – framlägga erforderliga förslag.

Mot bakgrunden av de hittills vunna erfarenheterna av arbetet i enkammarriksdagen finner förvaltningsstyrelsen för sin del det nu alltmotiverat att införa en särskild ersättning för det merarbete det innebär att vara *vice talman* och *utskottsordförande*. Däremot anser förvaltnings-

styrelsen att det för närvarande inte föreligger tillräckliga skäl att ytterligare vidga kretsen av särskilt arvodesberättigade ledamöter till att omfatta även vice ordförande i utskott. Sistnämnda uppdrag torde som regel ej innebära annat merarbete än det som uppkommer även för de övriga partigruppernas ledande representanter i utskotten.

Efter en avvägning av de skilda synpunkter som kan göras gällande och med beaktande av arvodespraxis inom statsförvaltningen och riksdagens egna verk anser förvaltningsstyrelsen det skäligt att vice talman och ordförande i utskott fr. o. m. den 1 januari 1974 erhåller ett särskilt arvode med förslagsvis 8 400 kronor per år. Från detta arvode, som i sin helhet bör anses som inkomst av anställning och utbetalas med en tolfedel varje månad, torde de berörda ledamöterna få yrka avdrag enligt sedvanliga skatterättsliga regler för de direkta kostnader som utövandets av respektive uppdrag kan komma att medföra och som inte ersätts i annan ordning.

Förvaltningsstyrelsen har inte i detta sammanhang gått in på någon prövning av de arvoden som jämlikt särskilda av riksdagen antagna reglementen eller instruktioner utgår till vissa riksdagsledamöter i olika riksdagens verk m. m. Styrelsen avser dock att närmare överväga dessa frågor och återkomma med ev. ändringsförslag till riksdagen i sådan tid att nya bestämmelser kan vinna tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1974.

3. Traktamente

Bestämmelserna om traktamente finns i 7–9 §§ ersättningsstadgan och innebär att riksdagens ledamöter delas in i tre grupper efter bosättningen, räknat efter avstånd fågelvägen från riksdagshuset. Om detta avstånd överstiger 70 kilometer utgår traktamente under sessionstid med "det lägsta belopp för dygn som tillkommer statlig förrättningsman med eget hushåll", dvs. för närvarande 42 kronor per dygn. Om avståndet understiger 15 kilometer utgår aldrig något traktamente. Om avståndet ligger mellan 15 och 70 kilometer kan ledamot tillerkännas traktamente med högst det nyss angivna beloppet av förvaltningsstyrelsen. Enligt praxis har detta inneburit att under senare år ingen ledamot som varit bosatt närmare än 25 kilometer fågelvägen från riksdagshuset beviljats traktamente. Till ledamöter bosatta längre än 25 kilometer men kortare än 70 kilometer från riksdagshuset har i ett fåtal fall fullt traktamente tillerkänts vederbörande, men vanligen har reducerat traktamente (2/3 av fullt traktamente, dvs. 28 kronor per dygn) beviljats. Enligt de tillämpningsföreskrifter som förvaltningsstyrelsen utfärdat beräknas traktamente efter 30 dagar per månad, vilket innebär att fullt traktamente för närvarande utgår med 1 260 kronor och reducerat traktamente med 840 kronor per månad. Slutligen kan nämnas att om ledamot är frånvarande mer än 15 dagar i följd skall avdrag göras från traktamentet med hälften fr. o. m. den sextonde dagen. Efter 90 dagars frånvaro utgår, oavsett anledningen till bortovaro, inget traktamente.

Förvaltningsstyrelsen har övervägt traktamentsreglernas utformning och diskuterat dessas tillämpning i praxis. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats de problem som från kostnadssynpunkt uppkommer för ledamöter som med gällande ordning inte alls är berättigade till traktamente. Under framhållande av att tveksamma gränsfall alltid kan uppkomma, vilka regler som än ställs upp, och med beaktande av att ett praktiskt lättadministrerat system är att föredra, anser förvaltningsstyrelsen för sin del att ingen annan ändring i de nämnda traktamentsreglerna i ersättningsstadgan nu bör göras än vad som med anledning av det nya ersättningsystemet nedan (s. 17 ff) föreslås. Styrelsen anser sig för närvarande ha tillräckliga befogenheter enligt 26 § ersättningsstadgan att, om så skulle erfordras, genom exempelvis nya tillämpningsföreskrifter förändra ovannämnda praxis. Styrelsen avser dock att närmare överväga dessa frågor i samband med den fortsatta behandlingen av frågor rörande ledamöternas kostnadsersättning (se nedan s. 9–10).

4. Kostnadsersättning

Samtliga ledamöter av riksdagen erhåller enligt 10 § ersättningsstadgan kostnadsersättning med 300 kronor per månad under hela året. Beloppet är skattepliktig inkomst enligt anvisningarna till 32 § 3 mom. kommunal-skattelagen (1928:370). De särskilda omkostnader som uppdraget som riksdagsledamot medför och som inte är avsedda att täckas av i förekommande fall utgående resekostnads- och traktamentsersättning är enligt anvisningarna helt avdragsgilla.

Då kostnadsersättningen infördes 1966 anförde konstitutionsutskottet (KU 1966:42 s. 13–14) bl. a. följande:

Traktamentet utgår för närvarande med belopp motsvarande traktamentsklass A för statstjänstemän. Utskottet är medvetet om att ersättningen ofta inte täcker de verkliga kostnaderna, särskilt inte för de ledamöter som hyr bostad i Stockholm året runt. Trots detta och oaktat en jämförelse med statstjänstemännen ingalunda är oomtvistligt riktig, har utskottet funnit sig inte kunna tillstyrka att den gällande principen överges. Även denna fråga torde få övervägas i senare sammanhang. Utskottet föreslår sålunda ingen ändring i traktamentena.

Det framstår emellertid som otillfredsställande att riksdagens ledamöter i allmänhet inte får full gottgörelse för de med uppdraget förenade kostnaderna utan måste täcka vissa sådana ur arvodet. Särskilt måste i detta sammanhang beaktas den ökning av bostadskostnaderna, som betingats av att ledamöterna i större utsträckning än tidigare måste ha bostad i Stockholm året runt. Då utskottet på anförda skäl inte funnit sig kunna förorda att ledamöterna kompenseras på annat sätt, har utskottet i stället övervägt möjligheten att återinföra en särskild kostnadsersättning för alla ledamöter, avseende vissa kostnader som inte avses med traktamentet.

Som framgått av redogörelsen för ersättningsreglernas utveckling har tre i princip skilda faktorer beaktats: *dels* själva arbetet och det därav orsakade inkomstbortfallet, *dels* de fördyrade levnadskostnaderna för ledamöter bosatta utanför riksdagsorten, *dels* andra omkostnader som riksdagsuppdraget medför oberoende av ledamöternas bosättning. För de

sistnämnda avsåg 1943, 1946 och 1947 års sakkunniga att särskild ersättning skulle utgå under sessionstid; samtliga tänkte sig ett skattefritt belopp på drygt 1 000 kronor. År 1951 infördes i stället generell avdragsrätt vid beskattningen med 3 000 kronor, vilken 1954 ersattes med en särskild kostnadsersättning av samma storlek. Skillnaden i belopp berodde på att olika kostnader avsågs. Som utskottet uttalade 1954 hade det högre beloppet avvägt med hänsyn till inte bara ledamöternas direkta kostnader under sessionerna utan även de utgifter av mångahanda slag som de också mellan sessionerna får vidkännas som ortens folkrepresentanter. De sakkunniga däremot avsåg endast de direkta utläggerna under sessionerna. Enligt 1959 års beslut skulle emellertid samtliga kostnader av ifrågavarande typ täckas ur arvodet. Till följd härav kan detta inte direkt jämföras med den lön som tillkommer t. ex. en statstjänsteman. Utskottet har funnit det riktigt att ett visst belopp återinförs för det ändamål som här åsyftas. Detta belopp, som alltså bör utgå till samtliga ledamöter, bör emellertid inte, som fallet var före 1959, vara a priori undantaget från beskattning. I stället bör ledamöterna enligt 32 § 3 mom. kommunalskattelagen äska avdrag för de särskilda kostnader som kan visas. Vid övervägande av de olika belopp som i skilda sammanhang föreslagits eller utgått för ifrågavarande ändamål samt penningvärdets förändringar har utskottet stannat för att förorda ett årsbelopp av 3 600 kronor. Detta bör liksom tidigare betecknas kostnadsersättning samt utbetalas med en tolfedel varje kalendermånad.

I det 1971 framlagda förslaget till ersättningsstadga anförde förvaltningsstyrelsen bl. a. följande:

Kostnadsersättningen har diskuterats av styrelsen mot bakgrunden av det stora antal taxeringsprocesser som uppkommit om äskade avdrag från densamma. Styrelsen har uttrönt att åtskilliga sådana processer pågår för närvarande och kan antas resultera i vissa prejudicerande utslag. I detta läge finner styrelsen inte lämpligt att ta upp ett närmare resonemang om kostnadsersättningen. Sedan ökad klarhet vunnits om skattemyndigheternas praxis genom prejudicerande utslag och sammanställning av utslag från olika delar av landet, kommer frågan att tas upp till prövning av styrelsen. Uppgiften blir då att utreda om resultatet kan ansessvara mot vad som avsågs vid kostnadsersättningens införande 1966.

Beträffande gällande rätt kan vidare anföras följande.

I 32 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928:370) sägs att såsom intäkt av tjänst inte skall upptas vad som av staten anvisats till bestridande av särskilda, med vissa tjänster eller uppdrag förenade kostnader, t. ex. förvaltningskostnadsbidrag och anslag till andra expenser samt resekostnads- och traktamentsersättning. Detta stadgande kompletteras med mera detaljerade föreskrifter i anvisningarna till 32 §. Enligt punkten 2 i nämnda anvisningar till 32 § är, som ovan nämnts, kostnadsersättningen för fullgörande av uppdrag som riksdagsledamot skattepliktig, medan de särskilda omkostnader som uppdraget medför och som inte är avsedda att täckas av i förekommande fall utgående resekostnads- och traktamentsersättning får helt dras av. Detta stadgande infördes 1966 och har tillämpats fr. o. m. 1967 års taxering, dvs. på 1966 och senare års inkomster. Bevillningsutskottet hänvisade i sitt betänkande (BeU 1966:58) angående beskattningen av kostnadsersättning till riksdagsledamot till konstitutionsutskottets ovannämnda förslag i betänkandet (KU

1966:42) angående ersättningen för fullgörande av riksdagsmannauppdrag m. m. och framhöll därvid särskilt att rätt till avdrag skulle föreligga för "de omkostnader, som är avsedda att täckas med kostnadsersättningen, även om kostnaderna överstiger det uppburna beloppet" (BeU 1966:58 s. 2).

Vid en undersökning som förvaltningsstyrelsen vidtagit rörande skattemyndigheternas praxis har styrelsen bl. a. uppmärksammat de besvärliga gränsdragningsproblem som ofta uppkommer, när det gäller bedömningen av å ena sidan vilka kostnader som ledamöterna åsamkats direkt till följd av utövandet av riksdagsmannauppdraget och å andra sidan vilka kostnader som är att hänföra till vad som kallats ledamöternas "allmänpolitiska verksamhet". Endast de förstnämnda kostnaderna har av skattemyndigheterna ansetts avdragsgilla. Huruvida denna praxis står i fullgod överensstämmelse med den sedan 1959 grundläggande värderingen av riksdagsmannauppdraget som en heltidssyssla under större delen av året kan kanske i vissa fall ifrågasättas. I vart fall torde det bli allt svårare att upprätthålla en klar gräns mellan dessa olika slag av kostnader, som normalt uppkommer för en riksdagsledamot. Som exempel på sådana särskilda kostnader som avses täckas av den 1966 införda kostnadsersättningen brukar anges hyreskostnader under icke sessionstid, avgifter till riksdagsgruppens kansli, speciella resekostnader samt telefon-, porto- och renskrivningskostnader. Betydande individuella variationer förekommer dock.

Det bör vidare uppmärksammas att antalet till de högsta skattedomstolarna överklagade ärenden — och sålunda även antalet nu föreliggande prejudikat — rörande ledamöternas kostnadsersättning är litet och dessutom begränsat till vissa speciella delar av kostnadsersättningen.

Med hänvisning till det anförda finner förvaltningsstyrelsen för sin del att några säkra slutsatser, som kunde motivera förslag om ändrade bestämmelser rörande kostnadsersättningen, inte kan dras av det nu föreliggande materialet. Styrelsen avser emellertid att med fortsatt uppmärksamhet följa denna fråga. Därvid kommer bl. a. att närmare övervägas möjligheterna att efter samråd med de berörda skattemyndigheterna få till stånd förtydligande anvisningar rörande den föreliggande avdragsrätten för olika slag av uppkommande kostnader för riksdagens ledamöter. Vidare kommer särskild uppmärksamhet att ägnas de problem som i kostnadshänseende uppkommer för ledamöter som inte är berättigade till traktamente (jfr ovan s. 8).

5. Reseförmåner

Bestämmelserna om riksdagsledamöternas reseförmåner finns i 11–13 §§ ersättningsstadgan. I 11 § sägs att ledamot äger anlita inrikes järnvägar och statliga busslinjer på riksdagens bekostnad. Enligt 12 § får ledamot som erhåller helt traktamente på riksdagens bekostnad anlita flyg för resa mellan hemorten och riksdagsorten under tid då session pågår samt till och från session. Vidare får ledamot som är bosatt utanför

den valkrets för vilken han blivit invald varje år under sessionstid anlita flyg på riksdagens bekostnad för tio resor mellan riksdagsorten och valkrets. I 13 § sägs att förvaltningsstyrelsen i föreskrifter som meddelas enligt 26 § kan bestämma att ledamot får anlita även annat färdmedel på riksdagens bekostnad.

Bland de tillämpningsföreskrifter som förvaltningsstyrelsen hittills utfärdat med stöd av 13 och 26 §§ ersättningsstadgan kan nämnas följande. Varje ledamot tilldelas ett personligt årskort för statens järnvägar och får dessutom resa i single sovkupé mellan hemorten och riksdagen under tid då session pågår samt till och från session. Vidare får ledamot anlita även andra kollektiva trafikmedel än statliga för färd mellan bostaden i hemorten och närmaste järnvägsstation eller flygplats samt för färd mellan riksdagshuset eller bostaden på riksdagsorten och närmaste järnvägsstation eller flygplats. I vissa särskilda fall då anlitande av kollektiva trafikmedel skulle medföra avsevärd olägenhet får även taxi eller privatbil anlitas på riksdagens bekostnad. Slutligen kan nämnas att ordförande och vice ordförande i utskott under sessionsuppehållen får anlita flyg mellan hemorten och riksdagsorten för sammanträden med utskottens sekretariat, under förutsättning att flygresan medför tidsvinst.

Vid behandlingen av 1971 års förslag till ny ersättningsstadga anförde konstitutionsutskottet (KU 1971:75 s. 7–8) bl. a. följande rörande riksdagsledamöternas reseförmåner:

Utskottet anser att frågan om riksdagsledamöternas rätt att anlita flyg inte får ses främst ur kostnadssynpunkt. I stället bör fästas avgörande vikt vid angelägenheten att ledamöterna skall kunna fullgöra de med riksdagsuppdraget förenade förpliktelserna utan att behöva använda längre restid än som är nödvändigt. Inte minst viktigt i detta sammanhang är önskvärdheten att ledamoten kan hålla kontakt med väljarna och ha möjlighet att själv på ort och ställe sätta sig in i olika frågor. Det bör också beaktas att utvecklingen medfört att flyget kommit att inom övriga samhällsområden i allt större utsträckning begagnas vid tjänsteresor. Mot denna bakgrund framstår nu gällande restriktioner för flygresor som i viss mån föråldrade. Enligt utskottets mening bör därför övervägas att utsträcka möjligheterna för ledamöterna att använda flyg för resor i anledning av riksdagsuppdraget, bl. a. till tid då session inte pågår och inte enbart vid resor till och från egen valkrets.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anför kan utskottet inte tillstyrka det i motionen 1971:1642 framställda kravet på vissa ytterligare restriktioner i rätten att använda flyg. Förslaget i motionen 1971:1639 att för besök på riksdagskansli öppna möjlighet för ledamot att begagna flyg även under icke sessionstid överensstämmer däremot till sitt syfte med vad utskottet i det föregående uttalat. Frågan bör emellertid enligt utskottets mening ges en mera generell lösning, som måste föregås av ytterligare överväganden. Utskottet har därför stannat vid att nu inte framlägga något förslag, som går utöver bestämmelserna i 12 §. Det bör i stället ankomma på styrelsen att uppta frågan i dess helhet till förnyat övervägande med beaktande av vad utskottet anför.

Motsvarande synpunkter kan anföras för vidgade rättigheter för riksdagsledamot i förhållande till vad nu gäller att vid resa som föranledes av riksdagsuppdraget, begagna single sovkupé å järnväg och att anlita taxi eller privatbil m. m. Utskottet förutsätter att de tillämpningsföreskrifter i

detta hänseende som styrelsen skall utfärda med stöd av 26 § kommer att beakta de särskilda förhållanden som gäller med avseende på riksdagsuppdraget och får en sådan utformning att onödig formalism undviks vid tillämpningen.

Förvaltningsstyrelsen har under sina överväganden rörande riksdagsledamöternas reseförmåner inhämtat vissa upplysningar om motsvarande förhållanden i några av våra grannländer. Sålunda kan nämnas att ledamöterna såväl i det danska folketinget som i det norska stortinget har fria resor med förutom järnväg och buss även inrikesflyg. För ledamöterna i den finska riksdagen gäller däremot i princip ungefär samma restriktioner som för de svenska riksdagsledamöterna. Även för de deputerade i den franska nationalförsamlingen liksom för ledamöterna i det engelska underhuset och i det italienska parlamentet gäller vissa restriktioner beträffande rätten att utan kostnad anlita flyg. I Nederländerna gäller att ledamöterna av den folkvalda andra kammaren i stället för fria resor får en särskild årlig ersättning för resekostnader (för närvarande på motsvarande inemot 7 000 kronor), medan i Belgien parlamentsledamöterna har fria resor med alla kommunikationsmedel som drivs av staten eller med statlig koncession. Motsvarande gäller i princip för ledamöterna av den västtyska förbundsdagen, där mot styrkt kostnadsräkning även inrikes flygresor sammanhängande med mandatets utövande ersätts.

Som framgår av vad ovan anförts bör vid bedömningen av riksdagsledamöternas reseförmåner avgörande vikt fästas vid angelägenheten att ledamöterna skall kunna fullgöra de med riksdagsuppdraget förenade förpliktelserna utan att behöva använda längre restid eller obehagligare färd sätt än som är nödvändigt (jfr KU 1971:75 s. 7). Vidare bör enligt förvaltningsstyrelsens mening det administrativa systemet vara så utformat att det medger största möjliga smidighet och undviker onödig formalism vid tillämpningen. Reglerna i ersättningsstadgan bör sålunda inte vara onödigt detaljerade utan endast slå fast de principer som bör råda och vilka det bör ankomma på förvaltningsstyrelsen att närmare praktiskt utforma. Styrelsen föreslår därför nu endast den ändringen i ersättningsstadgan att reglerna i 11 och 12 §§ ersätts av ett stadgande av innebörd att ledamot – förutom att han har rätt att på riksdagens bekostnad anlita inrikes järnvägar och statliga busslinjer – för utövande av sitt uppdrag som riksdagsledamot äger anlita reguljärt inrikes flyg. Den nuvarande bestämmelsen i 13 § att förvaltningsstyrelsen i föreskrifter som meddelas enligt 26 § kan bestämma att även annat färdmedel får anlitas på riksdagens bekostnad bör kvarstå oförändrad.

Styrelsen får i detta sammanhang slutligen framhålla att en analys av de senaste årens kostnadsutveckling för riksdagsledamöternas resor ger vid handen att riksdagens kostnader härför varit i stort sett oförändrade. Styrelsen anser att det även med det något generösare system som nu föreslås finns goda förutsättningar att bibehålla kostnaderna vid en rimlig nivå.

Förvaltningsstyrelsen avser att under det kommande året närmare studera tillämpningen av de nu föreslagna reglerna om ledamöternas reseförmåner för att mot bakgrunden av de vunna erfarenheterna söka åstadkomma ett även från administrativ synpunkt så praktiskt och smidigt system som möjligt.

6. Pensioner och avgångsersättning

I 14–18 §§ ersättningsstadgan finns bestämmelser om egenpension, dvs. ålders-, sjuk- och visstidspension, i 19–23 §§ om familjepension och i 24 § om avgångsersättning. Förvaltningsstyrelsen går inte i detta sammanhang närmare in på innehållet i dessa bestämmelser utöver vad som föranleds av nedan redovisade överväganden.

Vid 1971 års riksdagsbehandling av förslaget till ny ersättningsstadga anförde konstitutionsutskottet (KU 1971:75 s. 8) bl. a. följande:

En allmän fråga i detta sammanhang är förhållandet mellan pensionsreglerna för riksdagens ledamöter och för de heltidsengagerade kommunala förtroendemännen. Redan 1968 uttalade utskottet som ett allmänt önskemål på sikt, att en anpassning sker mellan de regler som gäller för riksdagen och inom kommunerna. 1970 förklarade utskottet att detta uttalande alltjämt ägde giltighet. I den under allmänna motionstiden väckta motionen 1971:529 begärs en full anpassning till de regler som tillämpas för den kommunala visstidspensioneringen.

Styrelsen förklarar i förslaget att vissa paralleller kan dras mellan riksdagsuppdraget och uppdrag som heltidsengagerad kommunal förtroendeman. Styrelsen anser emellertid att det lika litet nu som tidigare föreligger skäl att dra parallellen fullt ut, när det gäller förutsättningar för rätt till pension och sättet att bestämma pensionens storlek.

Utskottet kan för sin del som ett allmänt önskemål vidhålla att man bör eftersträva ett pensionssystem för riksdagens vidkommande som i vart fall inte uppvisar för stora olikheter i förhållande till vad som gäller i fråga om andra förtroendemannapensioner. I detta sammanhang är emellertid av betydelse att notera att utvecklingen på det kommunala området inte är entydig. Det bör därför vara en viktig allmän uppgift för styrelsen att noggrant följa denna utveckling och att om omständigheterna påkallar det framlägga erforderliga ändringsförslag.

Vidare anförde utskottet (KU 1971:75 s. 9–10) följande rörande frågan om å l d e r s g r ä n s för rätt till visstidspension m. m.:

Utskottet, som noterar att 50-årsgränsen fastställdes 1968 i samband med visstidspensioneringens införande, anser att vägande skäl i och för sig kan anföras mot varje åldersgräns i detta hänseende. Ur rent principiell synpunkt bör sålunda för frågan om pensionsrätt på grund av ledamotskap av riksdagen vara avgörande, inte åldern utan antalet verksamhetsår. På det kommunala området är det också för närvarande ovanligt att åldersrekvisit uppställs. Krav i sådan riktning har dock framställts. Inte minst betydelsefullt för frågans lösning är vidare det förhållandet att det vid fastställd åldersgräns, i stort sett oberoende av var denna sättes, alltid kan uppkomma besvärliga tröskelproblem. Det bör även beaktas att en åldersgräns i praktiken kan försvåra för partierna att nominera nya riksdagskandidater. Utskottet, som på anförda skäl visserligen anser det böra på sikt övervägas om någon bestämd åldersgräns över huvud bör

fastställas för rätt till visstidspension, finner emellertid tiden ännu inte vara mogen för att frågå den hittills tillämpade principen med sådan åldersgräns. I dagens läge vill utskottet inte heller motsätta sig styrelsens förslag att bibehålla denna gräns vid fyllda 50 år. Utskottet förutsätter emellertid därvid att styrelsen ägnar frågan i hela dess vidd fortsatt uppmärksamhet. För att såvitt möjligt motverka uppkomsten av otillfredsställande tröskeleffekter, bör styrelsen redan nu medges rätt att, om särskilda omständigheter föreligger, bevilja visstidspension till ledamot som inte uppnått 50 års ålder. Bestämmelse därom har intagits i 16 § som fjärde stycke. Slutligen vill utskottet här erinra om bestämmelserna om avgångsersättning i 24 §.

Förvaltningsstyrelsen, som i detta sammanhang övervägt jämväl nyssnämnda frågor, finner för sin del – med hänvisning till att den nya ersättningsstadgan hittills tillämpats i endast knappt två år – att tiden ännu inte är mogen att frågå hittills tillämpade principer med vissa åldersgränser. Även vad avser det vid tidigare tillfällen diskuterade förhållandet mellan pensionsreglerna för riksdagens ledamöter och för de heltidsengagerade kommunala förtroendemännen finner styrelsen att ytterligare erfarenheter av utvecklingen framför allt på det kommunala området bör avvaktas, innan några förslag till ändringar i ersättningsstadgan kan läggas fram. Båda dessa frågor kommer sålunda att ytterligare övervägas av förvaltningsstyrelsen.

I sin skrivelse till riksdagen den 16 november 1971 tog förvaltningsstyrelsen vidare upp frågan om *talmannens pensionsförmåner*. Med beaktande av bl. a. grundlagberedningens då pågående överväganden framlades dock ej något förslag om särbehandling av talmannen i pensionshänseende i förhållande till övriga riksdagsledamöter. Styrelsen anförde härom följande (s. 23):

Som nämnts förut erhåller talmannen arvode som motsvarar lönen till statsråd. Styrelsen har övervägt om han även i pensionshänseende bör ha samma förmåner som statsråd. Detta skulle bl. a. innebära att pensionsrätt skulle inträda efter sex år. Styrelsen har stannat för att inte framlägga något förslag i denna riktning. Härvid har styrelsen bl. a. beaktat att talmannens ställning och befogenheter ingår som ett centralt led i grundlagberedningens överväganden om statschefens ställning. En reglering av hans ekonomiska förmåner, som går utöver vad som föreslogs av 1969 års organisationsutredning, syns redan med hänsyn härtill olämplig. Frågan kan, om det anses påkallat, tas upp till förnyad prövning sedan ställning tagits till grundlagberedningens blivande förslag.

Enligt styrelsens nu framlagda förslag kommer sålunda talmannen att i pensionshänseende jämföras med övriga ledamöter av riksdagen.

I det förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen som riksdagen våren 1972 antagit som vilande för vidare grundlagsenlig behandling (prop. 1972:66, KU 1972:30, rskr 1972:204) förutsätts att talmannens uppdrag som riksdagsledamot under den tid han är talman skall utövas av ersättare. Som närmare kommer att behandlas i nästa avsnitt om ersättare avses motsvarande regler gälla för riksdagsledamot som utses till ledamot av statsrådet. Det nya systemet med ersättare

torde efter grundlagsenlig behandling i riksdagen börja att tillämpas redan i februari 1974.

Förvaltningsstyrelsen finner mot bakgrunden av det anförda och med hänvisning jämväl till talmannens centrala ställning enligt den nya författningen det nu väl motiverat att talmannen även i pensionshänseende får motsvarande förmåner som statsråd. Detta innebär att talmannen förutom de olika pensionsförmåner som enligt ersättningsstadgan utgår till riksdagsledamöterna bör tillerkännas förmåner intill de sammanlagda belopp som motsvarar pensionsförmånerna för statsråd. Bestämmelser härom föreslås införas i ersättningsstadgan (som tillägg till resp. 14 § och 19 §).

7. Ersättare för riksdagsledamöterna

Riksdagen beslöt våren 1972 att som vilande för vidare grundlagsenlig behandling anta förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen som innebär att ett system med ersättare för riksdagsledamöterna införs (prop. 1972:66, KU 1972:30). Samtidigt antog riksdagen en särskild lag om ersättare för riksdagsledamöterna (rskr 1972:204, SFS 1972:236). Reformen, som bygger på ett separat förslag från grundlagsberedningen (SOU 1970:17), innebär att det skall finnas ersättare för riksdagsledamot som är riksdagens talman eller som tillhör statsrådet liksom för ledamot som är ledig. Under den tid som ledamot är talman eller statsråd skall hans mandat innehas av ersättare. Beviljas ledamot ledighet för en tid av minst en månad skall ersättare kallas in för att tjänstgöra i ledamotens ställe. Ersättare skall, enligt vad som föreskrivs i vallagen (1972:620), utses från samma parti, i samma valkrets och från samma listtyp som ledamoten.

Avsikten är att ersättersystemet skall kunna tillämpas i början av 1974, sedan erforderliga ändringar i gällande grundlag slutligt antagits av riksdagen. De regler om ersättare för riksdagsledamöterna som intagits i den nya författningen (prop. 1973:90, KU 1973:26) överensstämmer i sak helt med riksdagens nyssnämnda beslut i frågan 1972.

Såsom särskilt underströks i propositionen 1972:66 (s. 36) innebär ersättersystemet i fråga om talmannen och ledamot som är statsråd att de inte får utöva de rättigheter som är förenade med det riksdagsmandat de innehar. På motsvarande sätt är de befriade från skyldigheter som beror av innehav av mandat i riksdagen. Om talmannen eller statsråd avgår återtar han automatiskt utövandet av sitt riksdagsmandat. Annan ledamot, som har ersättare på grund av att han i vederbörlig ordning beviljats ledighet, får inte under ledighetstiden *tillfälligt* återta sin funktion som ledamot genom att t. ex. delta i riksdagens överläggningar eller i utskottsarbete. Ledamoten återtar givetvis sin plats i riksdagen när ledigheten upphör.

Vad beträffar ersättningsfrågorna för ersättarna anfördes i propositionen 1972:66 (s. 36) följande:

En naturlig följd av att ersättare skall finnas för statsråd som är ledamot av riksdagen är att han inte blir berättigad till förmåner i form av arvode m. m. som följer med riksdagsmandatet. Dessa bör i stället tillkomma ersättaren. För talmannen gäller redan nu en särskild arvodesregel i 3 § ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter. Ersättningsstadgan innehåller också regler om avdrag på utgående ersättning för ledamot som är förhindrad att delta i riksdagsarbetet. Frågan huruvida ändrade bestämmelser i dessa hänseenden behövs torde, liksom frågan om arvode m. m. till ersättare, komma att tas upp av riksdagen.

Beträffande ersättares ställning när han tjänstgör i ledamots ställe bör gälla att han i riksdagen verkar i samma former och med samma rättigheter och skyldigheter som varje annan ledamot. En särskild bestämmelse om detta bör, i enlighet med beredningens förslag, tas in i RO (jfr 28 § i förslaget till ändring i RO).

I specialmotiveringen till förslaget till ändring av 23 § i den nuvarande riksdagsordningen anfördes följande:

I paragrafen föreslås i enlighet med grundlagberedningens förslag ett tillägg som markerar att ersättare äger rätt till arvode och reseersättning. Paragrafen har fått en sådan utformning att den inte utesluter möjligheten att ge bestämmelser som innebär att ersättare kan få ekonomiska förmåner inte bara under tid då han utövar ledamotskap utan också i annan form, t. ex. som s. k. exspektansbidrag. Bestämmelser som här avses har sin plats i ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter.

Konstitutionsutskottet berörde i sitt betänkande (KU 1972:30) med anledning av propositionen 1972:66 jämte följdmotioner inte närmare frågan om ersättning till ersättare för riksdagsledamöterna.

I propositionen 1973:90 föreslogs följande lydelse av 9 kap. 6 § i den nya riksdagsordningen:

Riksdagsledamot skall av statsmedel åtnjuta arvode för sitt uppdrag. Bestämmelser härom, om andra ekonomiska förmåner i anledning av uppdraget och om gottgörelse till ersättare för riksdagsledamot meddelas i lag.

I specialmotiveringen till detta stadgande anfördes i propositionen (s. 482) följande:

Det förefaller mig vara mindre lämpligt från lagteknisk synpunkt att som beredningen slå fast i RO att riksdagsledamot skall ha rätt även till andra ekonomiska förmåner för sitt uppdrag än arvode utan att därvid ange vari dessa förmåner skall bestå. Detaljerade bestämmelser i detta hänseende kan emellertid självfallet inte ges i RO. Jag förordar därför att endast rätten till arvode kommer till direkt uttryck i förevarande paragraf. Såvitt gäller övriga ekonomiska förmåner med anledning av uppdraget som riksdagsledamot bör det vara tillräckligt med en föreskrift i RO att bestämmelser härom skall meddelas i lag.

Konstitutionsutskottet hade i sitt betänkande (KU 1973:26) inte

något att erinra mot det föreslagna stadgandet, vilket också av riksdagen antagits såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling.

Mot bakgrunden av vad sålunda anförts i motiven för det nya ersättningsystemet är det uppenbart att ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot i princip bör ha samma ekonomiska förmåner som denne. En bestämmelse av denna innebörd bör införas i ersättningsstadgan (1 §).

Förutom arvode, traktamente, kostnadsersättning samt rese- och pensionsförmåner enligt samma regler som för ledamot bör emellertid — med hänsyn till de särskilda problem och kostnader som kan uppkomma för en ersättare som kallas in till tjänstgöring — denne under de första femton tjänstgöringsdagarna i stället tillerkännas traktamente med de högsta belopp som enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet (1952:735) utgår till statlig förrättningsman. Förvaltningsstyrelsen förordar därför att i 7 § ersättningsstadgan införas en bestämmelse härom. Detta innebär att ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot för de första femton dagarna av varje tjänstgöringsperiod erhåller traktamente med för närvarande 89 kronor i stället för 42 kronor per dygn.

Styrelsen föreslår vidare att den får fullmakt att, då så provas skäligt, besluta om viss utsträckning av den för tjänstgörande ersättare arvodesberättigande tiden. Detta kan lämpligen ske genom ett tillägg i 2 § om att förmånsbestämmelserna i 3—13 §§ helt eller delvis skall kunna tillämpas på sådan ersättare på motsvarande sätt som nu gäller för ledamot.

Förvaltningsstyrelsen har vidare övervägt frågan om eventuellt införande av s. k. exspektansbidrag till ersättare. Enligt styrelsens mening bör dock något dylikt generellt utgående bidrag till samtliga ersättare — efter 1973 års val sammanlagt 509 personer — inte nu införas. Styrelsen förutsätter emellertid att samtliga ersättare, som så önskar, utan kostnad fortlöpande tillställs ett exemplar av *riksdagstrycket* liksom visst annat informationsmaterial, med hänsyn till angelägenheten av att hela denna kvalificerade grupp av förtroendevalda kan hållas närmare informerad om riksdagens arbete. Någon bestämmelse härom bör dock ej införas i ersättningsstadgan.

Vad så beträffar ersättningsystemets konsekvenser från förmånssynpunkt för de ledamöter som inte utövar sitt uppdrag som riksdagsledamot kan följande anföras.

För riksdagsledamot som väljs till *talman* gäller, som framgår av den ovan lämnade redovisningen, särskilda bestämmelser i ersättningsstadgan, vilka i huvudsak inte torde beröras av att hans uppdrag som riksdagsledamot i fortsättningen skall utövas av ersättare. Någon anledning att ändra bestämmelserna om talmannens arvode, traktamente, kostnadsersättning, reseförmåner eller pensionsförmåner (utöver vad i sistnämnda avseende ovan, s. 15, föreslagits) föreligger sålunda ej enligt förvaltningsstyrelsens mening.

För riksdagsledamot som blir *statsråd* har, som framgår av de ovan redovisade motiven för införande av systemet med ersättare,

förutsatts att han inte i fortsättningen blir berättigad till de förmåner i form av arvode m. m. som följer med riksdagsmandatet (jfr prop. 1972:66 s. 36). Förvaltningsstyrelsen föreslår därför att ersättningsstadgans bestämmelser inte alls blir tillämpliga på ledamot som är statsråd. En bestämmelse härom föreslås i 1 §. Detta leder till att den nuvarande bestämmelsen i 7 § om att statsråd inte erhåller traktamente kan utgå. Styrelsen får i detta sammanhang framhålla att den — med hänsyn till de förmåner som enligt andra bestämmelser gäller för statsråd — utgår från att ledamot som blir statsråd, vad beträffar de enligt ersättningsstadgan utgående förmånerna till riksdagens ledamöter, inte blir sämre ställd, än om han hela tiden utövat sitt uppdrag som riksdagsledamot. Om ledamot som blir statsråd exempelvis avgår från denna befattning, innan rätt till full statsrådspension föreligger, bör sålunda inte totalt sett lägre pensionsförmåner utgå, än om han hela tiden utövat uppdraget som riksdagsledamot. Styrelsen får härvid erinra om den möjlighet som enligt 16 § fjärde stycket föreligger för förvaltningsstyrelsen att, om särskilda skäl föreligger, medge att ålders- eller visstidspension får utgå även till ledamot som inte uppfyller vissa föreskrivna villkor. Även beträffande familjepension föreligger redan enligt 19 § tredje stycket en viss dispensmöjlighet för förvaltningsstyrelsen.

För *riksdagsledamot som beviljas ledighet för en tid av minst en månad* i följd och därför ej utövar sitt uppdrag som riksdagsledamot uppkommer vissa särskilda problem från ekonomisk förmånssynpunkt. Enligt de nuvarande bestämmelserna i ersättningsstadgan skall för ledamot som beviljas ledighet under mer än femton dagar i följd av annat skäl än offentligt uppdrag avdrag göras från arvodet med två tredjedelar fr.o.m. den sextonde dagen (6 §). Bortovaro till följd av sjukdom har hittills ej betraktats som ledighet utan som laga förfall. Enligt 5 § gäller s. k. arbetsgivarinträde. Vidare skall för varje ledamot som är frånvarande mer än femton dagar i följd — oavsett anledningen till bortovaron — avdrag göras från traktamente med hälften fr. o. m. den sextonde dagen och traktamentet helt upphöra efter nittio dagar (9 §). Något avdrag från kostnadsersättningen förekommer ej (jfr 10 §).

Då ersättarsystemet innebär ökade möjligheter för riksdagsledamot att beviljas ledighet från sitt uppdrag, finner förvaltningsstyrelsen det rimligt att avdrag från utgående förmåner sker i större omfattning än hittills. Att åtskilliga gränsdragningsproblem härvid kan uppkomma vid olika slag av beviljad ledighet är uppenbart.

Styrelsen får i sammanhanget också erinra om att det nya ersättarsystemet förutsätter att den hittillsvarande skillnaden mellan laga förfall och ledighet upphör. Ledamot som av laga förfall (t. ex. sjukdom) är förhindrad att ta del i riksdagsarbetet skall enligt gällande regler endast anmäla detta till kammaren (RSt 72 §) men skall i fortsättningen, ev. genom ombud, ansöka även om dylik ledighet från riksdagsarbetet (jfr grundlagberedningens uttalande i SOU 1970:17 s. 35 med hänvisning till författningsutredningens uttalande härom i SOU 1963:18 s. 50–51). Någon saklig ändring i bedömningen av förhinder till följd av laga förfall

har dock ej avsetts. Tvärtom har uttalats att i dylika fall ansökan givetvis bör beviljas. Enligt särskild tillägsbestämmelse (1.8.1) till 1 kap. 8 § i den nya riksdagsordningen skall ansökan om ledighet dels innehålla de skäl varpå ansökan grundas, dels avse ledighet under viss tid. Dylik ansökan skall, enligt samma bestämmelse prövas av talmannen, om den gäller ledighet under kortare tid än en månad, och av riksdagen, om den gäller för längre tid. Även detta innebär viss ändring av nuvarande bestämmelser i riksdagsstadgan, enligt vilka talmannen endast kan bevilja ledighet för högst åtta dagar (RSt 72 § andra stycket).

Vad så gäller bedömningen från ersättningssynpunkt av olika slag av ledighet får förvaltningsstyrelsen anföra följande.

Beträffande ledamot som på grund av *sjukdom eller annat laga förfall* beviljas ledighet för en tid av minst en månad och därför får ersättare anser styrelsen att något annat avdrag än det som enligt 9 § ersättningsstadgan görs från traktamente inte bör komma i fråga. Härvid hänvisar styrelsen till reglerna om arbetsgivarinträde enligt 5 § och till vad som anfördes härom i förslaget till ny ersättningsstadga (1971). Det kan slutligen anmärkas att det självfallet ej bör komma i fråga att under s. k. partiell sjukledighet tillämpa reglerna om ersättare.

Beträffande ledamot som till följd av *offentligt uppdrag* beviljas sådan ledighet att ersättare inkallas finner styrelsen att avgörande skäl talar för att inte nu ändra ersättningsstadgans förmånsbestämmelser i detta avseende. Innebörden härav är att vederbörande under ledigheten endast får vidkännas avdrag från traktamente enligt bestämmelserna i 9 §. Samma bestämmelser bör alltså, enligt styrelsens mening, gälla som för ledamot som beviljas sjukledighet. Styrelsen får särskilt framhålla att det ofta — t. ex. med hänsyn till uppdragets angelägenhet från allmän synpunkt — kan föreligga ett direkt intresse från riksdagens sida att ledamot beviljas ledighet för offentligt uppdrag. Några onödiga ekonomiska hinder härför bör sålunda inte finnas. Självfallet kan en mer frikostig arvodering från den offentliga uppdragsgivarens sida än den som följer av reglerna i bl. a. gällande kommittékungörelse (1946:394) föranleda en annan bedömning. Någon ändring i avdragsreglerna från riksdagens sida bör emellertid ej göras, innan närmare erfarenheter vunnits av ersättersystemets tillämpning. Styrelsen får även anmärka att de enda fall av offentliga uppdrag som hittills gett anledning till bortovaro under längre tid än en månad gällt uppdrag i Förenta Nationerna (jfr SOU 1970:17 s. 29).

Vad slutligen beträffar ledamot som av *andra skäl än offentligt uppdrag, sjukdom eller annat laga förfall* beviljas ledighet under minst en månad anser styrelsen att i dessa fall principen bör vara att samtliga förmåner enligt ersättningsstadgan får avstås under ledigheten och i stället uppbäras av den inkallade ersättaren. Såsom framgår av motiven för ersättersystemet bör liksom hittills en liberal praxis tillämpas vid bedömningen av ledamöternas ledighetsansökningar. Sålunda har särskilt framhållits att "ledamot bör kunna beviljas ledighet för enskilda angelägenheter, såsom familjeangelägenheter, skötande av egen tjänst

eller eget företag, affärsresa m. m.” (författningsutredningen i SOU 1963:18 s. 50). Vidare har uttalats att om ersättare kommer att finnas, skapas bättre förutsättningar för riksdagsledamot att bli ledig. Det har dock ansetts ligga i sakens natur att ledighet för längre tid bör bedömas mera restriktivt än andra ansökningar. Med hänvisning till det anförda föreslår förvaltningsstyrelsen att ledamot som av andra skäl än offentligt uppdrag, sjukdom eller annat laga förfall beviljas ledighet under minst en månad, på motsvarande sätt som föreslås för statsråd, inte omfattas av ersättningsstadgans förmånsbestämmelser. En bestämmelse härom föreslås i 1 §.

8. Övriga förslag till ändringar i ersättningsstadgan

Förutom de förslag till ändrade bestämmelser i ersättningsstadgan vilka framgår av det ovan anförda får förvaltningsstyrelsen i detta sammanhang föreslå även vissa smärre ändringar av formell karaktär, närmast föranledda av olika lagändringar.

Sålunda bör i 5 § orden ”jämte barntillägg” ersättas av orden ”eller föräldrapenning” med anledning av de ändringar som med giltighet fr. o. m. den 1 januari 1974 gjorts i lagen (1962:381) om allmän försäkring (se prop. 1973:46, SfU 1973:21, rskr 1973:197 och SFS 1973:465).

Vidare bör i 19 § vad som särskilt anförs om adoptivbarn utgå, eftersom dessa numera så långt möjligt likställs med andra barn i familjerättsligt hänseende (se prop. 1970:186, 1 LU 1970:81 och 82, rskr 1970:470 samt SFS 1970:840).

Hemställan

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer förvaltningsstyrelsen att riksdagen

1. beslutar att en opartisk kommitté skall tillsättas för att överväga frågan om riksdagsledamöternas arvode,
2. antar det i bilaga I intagna förslaget till lag om ändring i ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, herrar Larsson i Staffanstorp, Wörnberg, Adamsson och Ullsten, fru Kristensson samt herrar Augustsson, Larsson i Karlskoga och Stridsman.

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSSTYRELSE

På styrelsens vägnar

HENRY ALLARD/

Eric Lindström

*Bilaga 1***Förslag till****Lag om ändring i ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter**

Härigenom förordnas i fråga om ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter

dels att 1, 2, 4–7, 11, 14 och 19 §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att nuvarande 12 § skall upphävas.

Nuvarande lydelse

1 § Till ledamotskap av riksdagen är knutna de ekonomiska förmåner som *angives* i denna stadga.

Föreslagen lydelse

1 § Till ledamotskap av riksdagen är knutna de ekonomiska förmåner som *anges* i denna stadga. *Förmåner utgår dock inte för tid då ledamot är statsråd eller av annat skäl än offentligt uppdrag, sjukdom eller annat laga förfall beviljas ledighet under minst en månad i följd.*

För ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller samma bestämmelser som för ledamot med de undantag som anges i 2 och 7 §§.

2 § Bestämmelserna i 3–13 §§ äger tillämpning på riksdagsledamot från och med ingången av den månad, då han skall taga plats i riksdagen, till och med utgången av den månad, då han upphör att vara ledamot, dock ej för tid innan han blev ledamot.

För ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot tillämpas bestämmelserna i denna stadga endast för den tid då han utövar detta uppdrag. Förvaltningsstyrelsen äger dock, då så prövas skäligt, besluta att bestämmelserna i 3–13 §§ helt eller delvis skall tillämpas på sådan ersättare även för tid därutöver enligt de grunder som enligt första stycket gäller för ledamot.

Pension enligt denna stadga utgår från och med den dag, då rätten att uppbära pension inträder, till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens död, eller, om pensionsrätten upphör av annan anledning, till och med utgången av den månad, varunder rätten upphört. Den som är ledamot av riksdagen kan inte samtidigt uppbära egenpension enligt denna stadga.

Nuvarande lydelse

Ledamot och suppleant i utrikesnämnden och riksdagens löne delegation erhåller särskilt arvode med 200 kronor för varje sammanträde som bevistas under tid då session ej pågår.

5 § Sjukpenning jämte barn- tillägg, som tillkommer ledamot, skall uppbäras i den ordning som anges i 3 kap. 16 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring (arbetsgivarinträde).

6 § Beviljas ledamot ledighet under mer än femton dagar i följd av annat skäl än offentligt uppdrag, skall avdrag göras från arvodet med två tredjedelar från och med den sextonde dagen.

7 § Ledamot, som är bosatt på längre avstånd än 70 kilometer fågelvägen från riksdagshuset, erhåller för tid då session pågår traktamente, beräknat efter det lägsta belopp för dygn som tillkommer statlig förrättningsman med eget hushåll.

Traktamente utgår dock ej till ledamot som är statsråd.

Föreslagen lydelse

4 § Vice talman och ordförande i utskott erhåller särskilt arvode med 8 400 kronor för år.

5 § Sjukpenning eller föräldrapenning, som tillkommer ledamot, skall uppbäras i den ordning som anges i 3 kap. 16 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring (arbetsgivarinträde).

6 § Beviljas ledamot ledighet under mer än femton dagar *men mindre än en månad* i följd av annat skäl än offentligt uppdrag, *sjukdom eller annat laga förfall*, skall avdrag göras från arvodet med två tredjedelar från och med den sextonde dagen.

7 § Ledamot, som är bosatt på längre avstånd än 70 kilometer fågelvägen från riksdagshuset, erhåller för tid då session pågår traktamente, beräknat efter det lägsta belopp för dygn som *enligt allmänna resereglementet (1952:735) utgår till* statlig förrättningsman med eget hushåll. *Ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot erhåller dock för de första femton dygnen av varje tjänstgöringsperiod i stället traktamente med de högsta belopp som enligt allmänna resereglementet utgår till statlig förrättningsman.*

Nuvarande lydelse

11 § Ledamot äger anlita inrikes järnvägar och statliga busslinjer på riksdagens bekostnad.

12 § *Ledamot som erhåller helt traktamente äger på riksdagens bekostnad anlita flyg för resa mellan hemorten och riksdagsorten under tid då session pågår samt till och från session.*

Ledamot som är bosatt utanför den valkrets, för vilken han blivit vald, äger varje år under tid då session pågår anlita flyg på riksdagens bekostnad för tio resor mellan riksdagsorten och valkretsen.

14 § Pensionsförmånerna är ålders-, sjuk- och visstidspension.

Pensionsåldern inträder vid utgången av det riksdagsår varunder ledamoten uppnår 65 års ålder.

Pensionsunderlaget utgörs vid varje tidpunkt av det arvode för månad som utgår till ledamot.

19 § Familjepension utgår efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller berättigad till egenpension enligt 16 §. Den tillkommer efterlevande make, under förutsättning att äktenskapet ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år, samt efterlevande barn (*adoptivbarn*) som ej uppnått 19 års ålder, dock ej barn som vid ledamotens död var adopterat av annan än maken.

Särskild änkepension utgår till änka som omfattas av första stycket, om hon ej erhåller änkepension enligt tilläggs pensioneringen inom den allmänna försäkringen.

Föreslagen lydelse

11 § Ledamot äger anlita inrikes järnvägar och statliga busslinjer på riksdagens bekostnad. *För utövande av sitt uppdrag som riksdagsledamot eller talman äger ledamot dessutom anlita inrikes flyglinjer på riksdagens bekostnad.*

Talmannen erhåller utöver pension enligt denna stadga ett så stort belopp att de sammanlagda förmånerna motsvarar pensionen till statsråd.

19 § Familjepension utgår efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller berättigad till egenpension enligt 16 §. Den tillkommer efterlevande make, under förutsättning att äktenskapet ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år, samt efterlevande barn som ej fyllt 19 år.

Nuvarande lydelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse kan bevilja skälig pension till frånskild make ävensom till efterlevande make oaktat äktenskapet ingåtts senare än som sagts i första stycket.

Föreslagen lydelse

Familjepension enligt denna stadga utgår till efterlevande till talmannen med ett så stort belopp att de sammanlagda förmånerna motsvarar familjepensionsförmåner till efterlevande till statsråd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974 utom vad gäller ändringarna i 1, 2 och 7 §§, vilka träder i kraft när det förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen som riksdagen antagit som vilande med anledning av proposition nr 66 till 1972 års riksdag slutligt antagits och erhållit kraft av grundlag.

Bilaga 2

Vissa statistiska uppgifter rörande riksdagens arbetsbörda (uppgifterna hämtade från grundlagberedningens betänkande 1972:15 med motsvarande kompletteringar för 1972 och vårsessionen 1973)

Antalet propositioner¹ samt spridningen i propositionsavlämnandet åren 1955–1973 (vårsessionen)

År	Antal			Av vårsessionens propositioner avlämnades ⁴								
				Därav		– 10.2	11.2– 10.3	11.3– 12.4	13.4–	Sista veckan av proposi- tionstiden ⁵	Sista propo- sitionsdagen	
	Vs ²	Hs ³	Datum	Antal								
1955	217	199	18	65	60	60	14	15		11/4	1	15
1956	201	181	20	58	43	67	13	22		10/4	10	14
1957	194	179	15	55	43	73	8	19		11/4	5	8
1958A	161	161	–	50	30	73	8	19		11/4	6	9
1958B	57	40	17	–	–	–	–	–		–	–	–
1959	186	160	26	46	33	65	16	19		12/4	4	16
1960	190	166	24	40	34	75	17	25		11/4	7	17
1961	202	170	32	37	27	77	29	26		11/4	16	29
1962	203	175	28	44	36	83	12	22		11/4	9	12
1963	202	170	32	28	37	85	20	20		11/4	14	20
1964	204	165	39	42	24	79	20	24		10/4	7	20
1965	180	135	45	22	17	83	13	18		12/4	0	13
1966	162	127	35	28	15	75	9	16		11/4	0	9
1967	175	136	39	26	21	77	12	35		11/4	24	12
1968	171	126	45	19	20	81	6	29		10/4	4	6
1969	171	116	55	13	21	71	11	31		13/4	0	11
1970	205	136	69	19	25	65	27	27		13/4	9	18
1971	181	117	64	13	15	76	13	18		12/4	0	13
1972	147	101	46	11	15	62	13	18		10/4	4	15
1973Vs		132		12	23	82	15	29		11/4	19	16

¹ I antalet propositioner ingår även Kungl. Maj:ts skrivelser och öppna brev till riksdagen.

² Under rubriken "vårsession" har upptagits även 1958 års B riksdags arbetsperiod under sommaren.

³ Under rubriken "höstsession" har upptagits även 1958 års B-riksdags arbetsperiod under hösten.

⁴ Såsom avlämningsdag har räknats den dag propositionen inlämnades till kammarkanslierna.

⁵ Propositionstiden för budgetpropositioner är 70 dagar och för övriga propositioner 90 dagar räknat från riksdagens öppnande. I tabellen är det 90-dagarsperioden som avses.

Antalet motioner med fördelning på den allmänna motionstiden, vårsessionen i övrigt och höstsessionen åren 1965–1973 (vårsessionen)

År	Motioner avgivna under									Antal motions- ärenden hela året
	Allmän motionstid			Vårsessionen i övrigt			Höstsessionen			
	FK	AK	Antal motions- ärenden	FK	AK	Antal motions- ärenden	FK	AK	Antal motions- ärenden	
1965	611	715	735	154	181	199	55	79	82	1 016
1966	642	789	814	117	142	159	51	54	60	1 033
1967	684	851	870	176	214	222	68	79	87	1 179
1968	743	949	967	225	278	297	69	86	92	1 356
1969	890	1 017	1 055	170	204	225	72	88	95	1 375
1970	995	1 152	1 208	254	310	334	133	143	170	1 712
1971	1 199		1 199		289	289		155	155	1 643
1972	1 464		1 464		245	245		208	208	1 917
1973Vs	1 577		1 577		430	430				

Antalet utskottsbetänkanden åren 1955–1973 (vårsessionen)
(I tablan har icke medtagits sammansatta och särskilda utskott)

År	UU		KU		SU		BeU		BaU		ILU		2LU		3LU		JoU		ABU		Summa		Hela året
	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	
1955	4	2	21	1	159	36	53	6	35	5	38	3	36	4	27	6	30	13	17	—	420	76	496
1956	4	1	16	1	160	68	50	10	34	6	35	3	40	20	25	3	33	11	23	—	420	123	543
1957	8	2	18	—	141	44	48	6	34	3	36	2	36	3	24	2	33	7	29	—	407	69	476
1958	6	2	16	9	109	107	47	25	26	17	25	15	25	19	21	4	27	14	17	4	319	216	535
1959	5	3	19	5	139	55	54	16	42	6	28	2	41	9	21	6	34	5	25	—	408	107	515
1960	5	1	24	3	150	60	72	13	33	6	38	4	51	20	29	5	35	8	29	—	466	120	586
1961	8	2	17	2	144	52	66	13	31	4	47	4	53	21	28	2	35	7	30	—	459	107	566
1962	8	1	19	4	156	43	57	11	32	6	41	4	33	12	36	9	27	10	48	7	457	107	564
1963	7	4	13	3	155	65	49	13	25	8	37	15	59	19	30	13	18	6	35	5	428	151	579
1964	6	7	21	19	146	64	59	9	41	8	34	18	54	18	35	9	20	10	41	19	457	181	638
1965	9	1	31	17	140	55	38	20	51	16	29	12	54	26	27	9	19	11	40	16	438	183	621
1966	7	5	38	8	125	39	48	15	44	19	34	13	50	28	48	14	15	15	49	10	458	166	624
1967	10	4	35	25	129	82	51	14	42	22	41	23	50	26	48	16	31	9	41	17	478	238	716
1968	10	4	22	18	142	59	47	25	54	17	38	19	47	26	51	21	32	16	43	14	486	219	705
1969	13	11	26	26	123	68	51	25	39	15	40	20	60	29	44	20	29	28	50	3	475	245	720
1970	13	2	43	6	142	85	47	20	54	36	48	34	54	42	57	35	36	17	48	31	542	308	850

	KU		FiU		SkU		JuU		LU		UU		FöU		SfU		SoU		KrU		UbU		TU		JoU		NU		InU		CU				
	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H			
1971	39		34		42		15		13		12		15		31		25		18		21		13		46		27		19		19		389		
		39		20		31		14		15		10		9		12		20		12		12		15		23		28		19		13		292	681
1972	32		30		33		17		18		11		17		26		26		18		31		13		42		43		14		30		401		
		26		12		35		13		8		10		8		16		19		6		20		19		21		27		14		5		249	650
1973Vs	27		33		44		26		21		15		18		24		18		27		31		14		29		60		24		23		434		

Antalet framställda och besvarade interpellationer åren 1955–1973 (vårsessionen)

År	Våren			Hösten			Hela året	Därav obe- svarade
	FK	AK	Summa	FK	AK	Summa	FK+AK	
1955	20	39	59	13	29	42	101	3
1956	24	87	111	9	38	47	158	10
1957	24	68	92	13	35	48	140	7
1958A	16	68	84				84	20
1958B	16	64	80				80	6
1959	26	69	95	10	40	50	145	9
1960	28	97	125	16	49	65	190	10
1961	34	83	117	11	43	54	171	7
1962	38	93	131	24	41	65	196	10
1963	30	86	116	28	73	101	217	4
1964	35	85	120	16	48	64	184	12
1965	22	70	92	18	56	74	166	6
1966	38	75	113	26	72	98	211	32
1967	57	109	166	35	77	112	278	4
1968	35	100	135	23	50	73	208	10
1969	25	92	117	30	77	107	224	11
1970	45	73	118	21	56	77	195	5
1971		124 ¹			98		222	3
1972		135 ¹			103		238	5
1973Vs		89						(7 Vs)

¹Därav 1 återkallad

Antalet framställda och besvarade enkla frågor åren 1955–1973 (vårsessionen)

År	Våren			Hösten			Hela året	Därav obe- svarade
	FK	AK	Summa	FK	AK	Summa	FK + AK	
1955	7	49	56	2	21	23	79	4
1956	3	31	34	5	27	32	66	4
1957	11	62	73	1	15	16	89	3
1958A	6	27	33	—	—	—	33	3
1958B	4	15 ¹	19	3	32	35	54	3
1959	4	33	37	6	21	27	64	3
1960	5	52	57	2	24	26	83	3
1961	3	38	41	8	26	34	75	3
1962	8	32	40	3	27 ²	30	70	4
1963	14	40	54	6	18	24	78	6
1964	42	106	148	27	51	78	226	7
1965	19	100	119	21	101	122	241	3
1966	36	114	150	14	95	109	259	4
1967	56	167	223	36	93	129	352	0
1968	67	183	250	22	80	102	352	13
1969	47	179 ³	226	22	108	130	356	5
1970	59	194	253	32	88	120	373	3
1971		276 ⁴			134 ⁵		410	8
1972		226 ⁶			139		365	4
1973Vs		238						

¹Därav 1 återkallad²Därav 1 återkallad³Därav 1 återkallad⁴Därav 3 återkallade⁵Därav 1 återkallad⁶Därav 3 återkallade

Antalet plenitimmar i kamrarna under åren 1955–1973 (vårsessionen) med fördelning på vår- och höstsession

År	Våren				Hösten		Hela året	
	Totalt		Därav i maj					
	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK
1955	175	228	41 %	37 %	41	63	216	291
1956	186	245	52 %	51 %	46	77	232	322
1957	166	233	48 %	47 %	34	58	200	291
1958 ¹	108	188	—	—	45	77	205	345
1959	165	243	44 %	45 %	59	95	224	338
1960	181	272	43 %	41 %	43	73	224	345
1961	166	231	43 %	44 %	42	77	208	308
1962	194	276	43 %	45 %	49	68	243	344
1963	191	257	42 %	44 %	55	95	246	352
1964	218	278	40 %	37 %	69	112	287	390
1965	189	268	44 %	42 %	61	118	250	386
1966	191	287	29 %	27 %	63	109	254	396
1967	209	317	42 %	39 %	92	144	301	461
1968	216	307	45 %	42 %	73	100	289	407
1969	195	295	35 %	36 %	88	135	283	430
1970	236	303	43 %	44 %	83	127	319	430
1971	405		38 % ²		205		610	
1972	415		35 %		209		644	
1973Vs	447		42 % ²					

¹ Dessutom under sommarmånaderna 52 timmar för FK och 80 timmar för AK

² i maj och juni

Antalet plenitimmer och avgjorda utskottsbetänkanden i andra kammaren med fördelning på månad åren 1967–1970 samt motsvarande uppgifter för enkammarriksdagen åren 1971–1973 (vårsessionen)

Månad	1967		1968		1969		1970	
	tim.min.	bet.	tim. min.	bet.	tim. min.	bet.	tim. min.	bet.
Januari	35.01	0	36.30	0	6.04	0	28.30	4
Februari	29.43	60	21.09	72	42.38	54	17.37	46
Mars	57.52	111	77.59	131	76.50	101	39.12	109
April	69.33	157	43.09	108	62.25	157	85.20	176
Maj	124.43	151	127.36	176	106.43	164	133.06	208
Juni	317	479	307	487	295	476	304	543
Oktober	3.49	6	7.12	11	25.11	11	22.40	15
November	83.53	150	45.38	126	45.36	118	41.49	159
December	56.20	144 83 239	47.31	100 81 218	64.46	135 116 245	61.58	126 134 308
Summa	461	718	407	705	430	721	430	851

Månad	1971		1972		1973	
	tim. min.	bet.	tim. min.	bet.	tim. min.	bet.
Januari	47.14	2	7.00	—	21.38	—
Februari	19.55	28	48.42	24	43.14	44
Mars	97.45	97	96.07	81	111.58	125
April	86.07	87	102.42	126	83.12	107
Maj	121.22	118	160.02	170	147.06	138
Juni	33.18	405 57 389	—	414 — 401	39.56	447 20 434
Oktober	15.27	29	9.50	26		
November	77.22	149	105.09	135		
December	112.10	205 114 292	114.27	229 87 248		
Summa	610	681	643	649		

Kvällsplena i andra kammaren åren 1955–1970 samt i enkammarriksdagen åren 1971–1973 (vårsessionen)

År	Antal	Sammanträdestid		Längsta kvällsplenum	
		Totalt tim. min.	I genomsnitt tim. min.	Datum	Slut kl.
1955	13	52.17	4.01	26/5	02.16
1956	14	67.20	4.49	9/5	02.46
1957	16	76.27	4.47	10/5	03.36
1958	16	77.39	4.51	25/7	03.32
1959	14	66.09	4.43	29/4	02.55
1960	15	73.18	4.53	6/4	02.20
1961	11	59.16	5.23	17/5	02.43
1962	17	80.01	4.42	11/5	02.38
1963	17	76.11	4.29	14/4	02.58
1964	18	73.39	4.06	15/4	02.25
1965	20	89.41	4.29	9/12	03.21
1966	21	87.25	4.09	13/4	02.28
1967	23	101.27	4.24	17/5	01.41
1968	19	98.13	5.10	28/5	03.42
1969	21	100.13	4.46	28/5	02.54
1970	20	95.02	4.45	5/5	01.59
1971	31	141.57	4.34	10/3	03.31 ^x
1972	29	131.10	4.31	14/12	04.04
1973Vs	29	123.10	4.15	31/1	01.21

^xAjournering mellan kl. 23.33 och 03.30

Antalet från vårsession till höstsession uppskjutna ärenden under åren 1955–1973 (vårsessionen)

1	2	3	4	5	6
År	Propositioner	Framställningar, m. m.	Motioner i ansl. av propositioner o. framställningar, m. m.	Övriga motionsärenden	Totalt kol. 2,3,5
1955	4	1	3	56	61
1956	8	—	27	94	102
1957	12	3	21	46	61
1958 ^x	—	—	—	—	—
1959	7	2	5	51	60
1960	11	2	13	91	104
1961	11	1	2	79	91
1962	7	—	19	79	86
1963	9	—	16	126	135
1964	14	3	21	120	137
1965	10	1	16	126	137
1966	10	2	13	126	138
1967	15	3	13	229	247
1968	6	1	10	203	210
1969	7	4	12	234	245
1970	12	2	11	284	298
1971	4	3	—	345	352
1972	5	2	6	371	384
1973	10	1	17	408	436

^x2 riksdagar (A och B)

